

טוני גרינמן, משרד עורכי דין | Tqlaw

עדכונים ומידע בדיני זכויות יוצרים, קניין רוחני, תקשורת ומדיה

מוגש כשירות ללקוחותינו

בית משפט אמריקאי עצר את פרויקט Google Books

פרויקט הספרים הדיגיטלי של חברת "גוגל" עורר בשנים האחרונות דיון סוער ביותר בתחום דיני זכויות היוצרים. מדובר במיזם עצום מימדים שבמסגרתו סורקת גוגל ומקטלגת ספרים למאגר, שאמור, בסופו של דבר, לאגד בתוכו את כל 175 מיליון הספרים הידועים בעולם, או את רובם. גוגל החלה לממש את המיזם ב-2004, לאחר שהגיעה להסכמות עם חלק מהספריות הגדולות בארה"ב, שהסכימו להעמיד לרשותה את האוספים שלהן, אך מבלי שביקשה, ומבלי שקיבלה את הסכמתם של בעלי זכויות היוצרים ביצירות הנסרקות.

במסגרת המיזם נסרקו הן ספרים שזכויות היוצרים בהם פקעו, ולפיכך הם נחלת הכלל וממילא כל אחר רשאי לפרסם אותם, והן ספרים שמוגנים בזכויות יוצרים. הספרים מהסוג האחרון מתחלקים לשתי תתי-קבוצות: ספרים שבעלי זכויות היוצרים בהם ידועים; וספרים שבעלי זכויות היוצרים בהם אינם ידועים. אלה האחרונים ידועים כ"יצירות יתומות". לפי הערכות שונות עד 75% מכלל היצירות המוגנות הידועות הן כאלה. בחלק מהמקרים מדובר ביצירות שבעלת זכות היוצרים בהן היא חברה שהתפרקה, או הפכה לבלתי פעילה. במקרים אחרים מדובר ביצירות שזכות היוצרים בהן עברה ליורשיו של המחבר, וזהותם או מקום הימצאותם אינו ידוע.

איגוד המו"לים בארה"ב ואיגוד הסופרים האמריקאים הגישו תביעות משפטיות נגד גוגל בטענה להפרת זכות יוצרים במסגרת המיזם. גוגל, מצדה, טענה כי המיזם מותר והינו בגדר שימוש הוגן. התביעות נגעו, מן הסתם לספרים מהסוג הראשון, דהיינו כאלה שזכויות היוצרים בהם שייכות לבעלים ידועים, החברים באחד משני הארגונים. לאחר דיונים רבים, הגיעו הצדדים להסכם פשרה, לפיו יתאפשר לגוגל להמשיך במיזם וביקשו מבית המשפט לאשר אותו. מכיוון שמדובר בתביעות שהוגדרו כייצוגיות, אישור כזה, אם היה מתקבל על ידי בית המשפט, היה מחייב את כלל בעלי הזכויות בספרים, אף כי אינם צד להליך.

במסגרת ההסכם, הוסכם כי גוגל תהיה רשאית להמשיך ולסרוק ספרים אשר מוגנים בזכות יוצרים בארה"ב, למעט במקרים שבהם בעלי זכויות היוצרים בספרים הודיעו ביוזמתם כי אינם מעוניינים בכך. כמו כן, הוסכם כי גוגל תוכל לפרסם קטעים בלבד של ספרים שבדפוס, אלא אם בעל זכות היוצרים הסכים כי תוכל לפרסם אותם במלואם. עם זאת, הוסכם כי היא תהיה רשאית לפרסם בשלמותם ספרים "יתומים", כלומר כאלו, שבעלי זכויות היוצרים בהם לא אותרו לאחר מאמצים סבירים, ואף לגבות תשלום בגין מתן גישה לספרים אלה. כמו כן, סוכם כי גוגל תוכל לשלב בהם פרסומות מסחריות. גוגל מצדה התחייבה להקים מרשם של היצירות הכלולות במיזם ולהעביר לבעלי הזכויות 63% מההכנסות שתגבה עבור מתן גישה לספרים. ההסכם קבע מנגנון לחלוקת ההכנסות הללו, לרבות במקרים שבהם בעל זכות היוצרים לא יתבע את חלקו.

הצדדים הגישו כאמור את ההסכם לאישור בית המשפט. הם טענו כי יצירת המאגר יתרום לקהילה בכך שמאגר הידע יגדל, וכי ההסכם יוצר איזון בין האינטרסים של בעלי הזכויות לבין האינטרסים של גוגל. עם זאת, צדדים שלישיים רבים, לרבות הממשל האמריקאי ומדינות שונות, הגישו התנגדויות לאישור בטענות שונות, שעיקרן כי יש בו כדי להפר את דיני זכויות היוצרים ואת דיני התחרות.

בפסיקה שניתנה במרץ, קיבל בית המשפט את ההתנגדויות ודחה את ההסכם. בית המשפט פסק, כי ההסכם חורג מגדר המחלוקת שיצרה התביעה, וכי יש בו כדי להשפיע על צדדים שלישיים שכלל הנראה אינם מודעים לו, לרבות בעלי הזכויות ביצירות יתומות ובעלי זכויות יוצרים זרים, אשר להם זכויות יוצרים המוגנות בארה"ב. בית המשפט קבע, כי מתפקידו של המחוקק ליצור הסדר לפתרון בעיית היצירות היתומות, וכי אין לאפשר לצדדים בתביעה ליצור את הפתרון הזה. בית המשפט המשיך ואמר כי ההסכם המוצע הופך את היוצרות בדיני זכויות יוצרים. אלה מחייבים, בדרך כלל, את המשתמש להשיג רישיון מאת בעל זכות היוצרים לעשות שימוש ביצירתו, ובכך קובעים הסדר "opt-in", המעניק לבעל זכות היוצרים שליטה בשימושים שיעשו ביצירתו, שהיא, לדעת בית המשפט, רכוש. ההסכם הופך את ההסדר ל-"opt-out", כאשר הוא מטיל על בעל זכות היוצרים את הנטל להתנגד לשימוש. שינוי מהותי שכזה ראוי שיעשה בחקיקה. בית המשפט המשיך וקבע כי ההסכם יעניק לגוגל יתרון בלתי הוגן על פני מתחריה, שלא העזו כמותו לסרוק יצירות ללא אישור בעלי הזכויות בהן. יתרון זה יקשה על יצירת מאגרים מתחרים ולכן יש בהסכם כדי ליצור חשש ממשי ליצירת מונופולין של גוגל בתחום המאגרים הדיגיטליים של ספרים.

לאור כל אלה, דחה, כאמור, בית המשפט את הבקשה לאישור ההסדר. בית המשפט לא פסל אפשרות שהצדדים ימשיכו במו"מ ויגישו בעתיד הסדר מאוזן יותר. הוא אף הציע שיהיה מבוסס על העיקרון של קבלת היתר מראש (opt-in), אם כי ממילא פתוחה הדרך לגוגל, כמו לכל צד שלישי, לסרוק כל יצירה על-פי הסכם עם בעל הזכויות.

פסיקת בית המשפט היא ללא ספק מכה לגוגל, שהחלה במיזם מתוך עמדה תקיפה למדי, שאחד מהמתנגדים כינה "so sue me". אין ספק שיצירת מאגר דיגיטלי של כל הספרים בעולם רצויה מכל הבחינות, אולם טוב שלא תיווצר תוך הפרה מסיבית של זכויות יוצרים ויצירת מונופולין בדרכים בלתי הוגנות.

בית המשפט אסר על אדריכל לפרסם הדמיות של בית שתכנן עבור לקוח

פסק הדין בעניין ורדי נ' גוטסמן, שניתן על-ידי השופטת ענת ברון בבית המשפט המחוזי בתל-אביב, היה צריך להעלות את השאלה המעניינת: מהו האיזון הראוי בין הזכות לפרטיות לבין זכותו של היוצר לחשוף בפני הציבור את יצירתו. למרבה הצער, פסק הדין דן לעומק בזכות הראשונה, אך בקושי נגע בזכות השנייה. כך נותרה שאלת האיזון בין הזכויות, ללא מענה ראוי.

התובע, אריה ורדי, יזם היי-טק, שכר את שירותי הנתבעים, האדריכל אסף גוטסמן ומשרד האדריכלות שלו כדי לתכנן עבורו בית מגורים יוקרתי וייחודי. בתום הבנייה חפץ האדריכל לצלם את הבית על מנת להציגו, בין היתר, באתר האינטרנט של משרדו. התובע התנה את ביצוע הצילום בחתימת האדריכל על הסכם קשיח להגבלת השימוש בצילומים, שכלל, בין היתר, סעיף בדבר פיצוי בגין הפרתו בסכום של \$500,000. האדריכל לא הסכים לחתום על הסכם זה. לכן, במקום לצלם את הבית, יצר הדמיות ממוחשבות של הבית. הדמיות אלה, שהינן ריאליסטיות מאוד, פורסמו באתר האינטרנט של הנתבעים, מבלי לציין פרטים מזהים כלשהם אודות בעלי הבית, או כתובתם.

בית המשפט קיבל את התביעה לצו למניעת פרסום ההדמיות. בית המשפט פסק, כי פרסום ההדמיות, המראות את מרחב המגורים של משפחת התובע, פוגע בפרטיות התובע. בית המשפט הוסיף, כי אין להבחין בין ההדמיות, לבין צילומים אמיתיים. בית המשפט קבע, כי ביתו של אדם עומד במרכז האוטונומיה הפרטית שלו, ואף הוסיף לצטט את מטבע הלשון השחוק כי "ביתו של אדם הוא מבצרו". על כן, פרסום ההדמיות דינו, על-פי פסיקת בית המשפט, כדין פרסום עניין הנוגע לצנעת חייו של אדם, המהווה, פגיעה בפרטיות על-פי הסעיף 2(11) לחוק הגנת הפרטיות. בית המשפט קבע, כי אף אם ההדמיות נטולות חפצים אישיים או פריטים אינטימיים – נקודת המבט הרחבה מאפשרת להתרשם מאורח החיים בבית, הרגלי הדיירים בו ומצבם הכלכלי. זאת, על אף שכאמור, הפרסום לא כלל פרטים מזהים אודות בעלי הבית. בית המשפט אף קשר בין טכנולוגיית האינטרנט לבין הפגיעה, וציין כי בניגוד לספר או עיתון, פרסום באינטרנט חשוף למספר בלתי מוגבל של אנשים באופן קבוע. בקטע קצר ביותר בפסק הדין, ציין בית המשפט, כי הנתבעים כשלו להצביע על אינטרס מהותי שלהם שעשוי להיפגע מצו המניעה. בהקשר זה, ציין בית המשפט כי לא יהיה בצו כדי לפגוע בחופש העיסוק של הנתבעים או ב"קניין הרוחני" או בזכויות היוצרים שלהם, וציין כי מדובר באינטרסים כלכליים שצריכים לסגת מפני הזכות לפרטיות.

בכל הכבוד, אנו סבורים כי הפסיקה שגויה. ספק רב אם רצוי לכנות פרסום תצלומים של בית, ללא פרטים מזהים אודות בעליו כפרסום הנוגע לצנעת חייו של אדם. גם אם יש מקום לקביעה שכזו, פסק הדין אינו מאזן כראוי בין הזכות לפרטיות לבין זכויות הקניין הרוחני של הנתבעים. זאת, משום שבית המשפט התייחס אך ורק להיבט הכלכלי של הזכויות הללו ולא נתן את הדעת לזכות המוסרית של האדריכל. זכות זו אינה עוסקת בהיבט הכלכלי של זכות היוצרים כי אם באינטרס האישי שיש ליוצר ביצירתו. אינטרס זה בא לידי ביטוי בחוק זכות יוצרים במסגרת שתי הזכויות המוכרות על-ידו: הזכות לייחוס, שהיא הזכות לקבלת קרדיט בגין היצירה, והזכות לשלמות, שהיא הזכות כי לא יבוצעו ביצירה או בקשר אליה פעולות הפוגעות בשלמותה ושיש בהן כדי לפגוע בשמו או בכבודו של היוצר. באירופה הקונטיננטלית מוכרת תת-זכות נוספת, שהיא זכות החשיפה, שמשמעה הזכות של היוצר לחשוף – או שלא לחשוף – את יצירתו בפני העולם. למרות שתת-זכות זו לא כלולה בחוק זכות יוצרים, אין להתעלם מהקשר שבינה לבין הזכות לייחוס בהקשר הנוכחי. יוצר שנמנע ממנו לחשוף את יצירתו, גם לא יזכה למימוש זכותו לייחוס. יתרה מזו, חוק זכות יוצרים מעניק ליוצר זכות לפרסום ראשון של יצירתו. זכות זו היא אמנם חלק מזכויותיו הכלכליות של בעל זכות היוצרים, אולם בפועל היא מעניקה לו זכות השקולה לזכות החשיפה במישור המוסרי. עוד נציין, כי לדעתנו זכות היוצר להציג את יצירתו היא חלק מהזכות להגשמה עצמית ולכן יש לראותה כחלק מהזכות לכבוד, המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. ככזו היא שקולה לזכות לפרטיות כזכות יסוד.

בסופו של דבר, קשה להבין כיצד היה בפרסום יצירתו של היוצר, תוך השמטת כל הפרטים שיש בהם כדי לזהות את כתובת הנכס או זהות בעליו, כדי לפגוע בפרטיות בעליו. מכל מקום, לדעתנו, באיזון בין הזכות לפרטיות של הבעלים לבין הזכות המוסרית של האדריכל היה צריך לאפשר את הפרסום בנסיבות אלה.

חדשות המשרד

עו"ד טוני גרינמן דורג כאחד מעורכי הדין הבולטים בישראל בתחום הקניין הרוחני ע"י המדריך הבינלאומי היוקרתי Chambers & Partners Global. לפי המדריך, עו"ד גרינמן מתואר כ"אחד מעורכי הדין המובילים לזכויות יוצרים בישראל" והוא בעל "ניסיון רחב בקניין רוחני בתחום תעשיות הבידור והמדיה ובתחום האינטרנט".

כפי שכבר הרגישו לקוחות רבים, בשעה טובה, חזרה עו"ד חגית פלד-הניג לעבודה במשרד לאחר חופשת לידה.

אנו מאחלים לכל לקוחותינו וידידינו חג פסח שמח.